

Alışverişin Adamcası

Nureddin Yıldız'ın 11.11.2018 tarihli (334.) Hayat Rehberi dersidir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّم عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.

Âdem aleyhisselamdan bu zamana kadar insanoğlu yaşama mücadelesini sürdürebilmek için yiyip içtiği gibi alışveriş etmeyi de geliştirmiştir.

İnsanoğlu bir şey satmadan-almadan, para karşılığı vermeden-almadan hayat tarzı oluşturamadı bugüne kadar, bundan sonra da oluşturamayacağı belli bir şeydir. Doğduğu gibi yaşayıp ölmek, kendiliğinden yaşamak bir hayaldir ve böyle bir hayat tarzını geliştirmeyi düşünmek bile mümkün değildir. İnsan yaşıyorsa nefes alacak, yiyecek, uyuyacak ve bunlar için de eninde sonunda para verip bir şeyler alacaktır. Zengin de fakir de Müslüman da kâfir de olsa insanı bekleyen kesin kurallardan biri budur.

Kısacası alışveriş, hayatın içinde yüzde yüz gerekli şeylerdendir. Alışverişsiz ve ticaretsiz bir hayat düşünülemez.

Bu gerçeğin konuşulduğu yerde İslam'ın hükümlerinin konuşulması kadar tabii bir sonuç olmaz. Zira şeriatımız hayatı Müslümanlaştırmak için gelmiştir. Hayat büyük oranda ticaret etrafında döndüğüne göre şeriatımızın alışverişi İslamlaştırmak için kurallar koyması da zaruridir. Camilerin varlığına ve namaz kılmanın gerekliliğine inanan herkes camide okunan Kur'an'ın hükümlerinin ticaret merkezlerinde de geçerli olduğuna iman etmelidir.

Aksi takdirde cami ile çarşuyu ayıran anlayış asla Müslüman zihnini değil, kilise ile alışveriş merkezini ayıran seküler Fransız zihniyetini yansıtır. Hâlbuki Müslümanlıkta yatak odasından ticaret merkezine kadar güneş ışığıyla aydınlanan her neresi varsa orada İslam'ın bulunacağı anlayışı geçerlidir, İslam yoksa da Allah'ın rızası yok demektir.

Dolayısıyla bir mümin de diğer insanlar gibi çarşı-pazar için dışarıya çıkabileceği, çıkması gerektiği hakikati şöyle dursun, bir de ilavesi söz konusudur ki gittiği çarşıya Müslümanlığıyla beraber gider. Müslümanlığını camisine-evine bırakıp ticaret için dışarı çıkan kimse Müslümanlık yaşadığını iddia edemez. Basit bir benzetmeyle söylenecek olursa kimliğini evde bırakarak dışarı çıkan birine ne oluyorsa Müslüman şahsiyetini bırakarak çıkan da aynı durumdadır.

Çarşıya-pazara gitmek ama Müslümanlığımızı alarak gitmek lazımdır. Camideki kimliğimizi camide bırakıp düğün salonuna veya alışverişe gittiğimizde, içimizde münafıklığın filizlenmesine meydan vermiş oluruz. Müslümanlığımızı iki türlü yaşayan bir ikiyüzlülük söz konusu olur. Kandil gecelerinde harika Müslümanlık, cuma günleri de fena olmayan derecede bir seviye ama ticaret merkezine gidince başka âlemler yaşamak Yahudiler'in geliştirdiği ve onlara imrenenlerin takip ettiği yoldan başka şey değildir.

Ticaret hayatın içinde gerekli olduğu ve sürekli yürüdüğünden dolayı bugün sosyal hayatın gelişmelerine paralel olarak farklı boyutlara ulaşmıştır. Şu kadar denebilir ki soyulup soğana çevrileceği, cebindeki son kuruşa kadar çulsuz kalacağı bir yere giderken insanlar "şöyle bi' dinlenelim" havasında olabilmektedirler. Cumartesi gününü böyle bir yerde geçirmek bahsettiğimiz şu minvalde bir idrak konusu olmuştur. Mutluluktan dört köşe olmuş birine nereye gittiğini sorduğunuzda "para harcamaya" cevabından başka bir şey duyamayacağınız hâlde giderken çok mutlu görünür. Hatta insanlar borçlanıyor, üzerine ağır bir yük bindiriyor, sonraki ay borcunu ödemezse faizle daha da çok borçlanacak oluyor ama yine de ailece alışverişlere çıkmaktan vazgeçmiyorlar.

İnsan ihtiyacını görmek için alışverişe gider, ihtiyacını gördüğü için mutlu olur. İhtiyacı olmadığı hâlde alışveriş merkezine giden biri kontrolden çıkmış demektir. Arabası buzlu zeminde kayan birinin zevk alıp mutluluk hissetmesine benzer bu.

Alışveriş anlayışının geldiği nokta budur ve bunu da mucizeler sahibi Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz kıyamet alameti olarak anlatmıştır. İnsanların ihtiyaçları olmadığı hâlde alışveriş etmeyi bir iş sanmaları ve üstüne üstlük bundan mutluluk duymaları olarak kıyamet alameti, ne yazık ki bizi bulmuştur.

Büyük alışveriş merkezleri elbette olmalıdır, camiler büyüdüğü gibi ticaret merkezleri de büyür. Yirmi milyonluk bir şehirde üç bakkalın ticaret ihtiyacını karşılamayacağı bellidir. Fakat alışveriş merkezlerinin insanı sömürmesine, alışverişin adeta bir ibadet tarzına dönüşmesine refleksli olmamız gerekir. Ticaret bir eğlence çeşidi olmamalıdır. Alışveriş sadece “herkes gitti, biz de gidelim” mantığıyla yapılırsa bu alışveriş olmaktan çıkıp konuyu başka boyutlara taşır.

Bir ihtiyacımız olmadığı hâlde son çıkan ürünleri görmek için bir yere gitmek yanlışdır. Pazarlama firman mı var ki son ürünleri görüp ticarî ağına onları da dâhil edesin? Evinde bir ihtiyaç var mı? Yok. O zaman avm’ye niye gittin? Hafta sonu başka ne yapacaktı ki? Evlerimiz bu kadar nefret edilecek yerler mi oldu ki orada huzur bulamayıp illa dışarı çıkmak zorundayız? Çocuklarla hasret gidermek için hafta sonunu fırsat bilmek daha iyi bir seçenek değil mi?

Yanlış.

Umreye gider gibi ticaret merkezine gidildiğinde mümin kimliğimiz erir. Kapitalizmin içimize sinmesi ve paranın putlaştırılması, Peygamber aleyhisselamın haber vermesiyle ticaret merkezlerinin çoğalmasıyla ortaya çıkan bir hastalıktır bu. Lâkin tekrar vurgulamalıyız ki avm’lerin son teknolojiyle donatılması, büyük arazilerde inşa edilmesi gibi faktörler esasen sıkıntılı değildir. Çok sıkıntılı olan, adeta cuma namazının hayatı kilitleyip ezanla birlikte herkesi kendinde toplamasındaki ciddiyete benzer şekilde, vakti gelince alışveriş merkezlerine gitmenin bir görev gibi addedilmesidir. Bu bir afet göstergesidir.

Buna karşı Müslümanlar olarak uyanmak zorundayız. Benim vazifem konuyu ayetler ve hadisler bağlamında anladığım şekliyle anlatmaktır. Her mümin ne yapacağını kendi bilir. Ama elbette herkes bir gün hesaba çekilmek için huzura çıkacaktır.

Sıla-i rahim anlayışımızı öldüren, gereksiz yere borca ve faiz bataklığına sürükleyen, içinde haramlarla yüzleşmek zorunda kaldığımız ve ibadet zayıfına uğradığımız alışveriş merkezleri bataklığına dönüşmüştür, sömürülüyor demektir. “İsrail, Filistin’de zulmediyor”, “Çin, Doğu Türkistan’da kardeşlerimizi öldürüyor”, “Batı hep Müslüman ülkelerde katliam yapıyor” demekle iş bitmiyor; konunun başka bir yönüyle Batı, Çin ve İsrail o alışveriş merkezlerindeki ürünler ve alışveriş merkezine bağımlılığın ta kendisidir zaten –sarımsak bile Çin’den geliyor.

Kafa Çin kafası olduktan sonra artık Urumçi’de kardeşlerimize çok zulmedildiğini haykırmak o kadar da isabetli bir iş değil. Ticaretin şekillendirdiği Müslüman, kaybolmuş Müslüman’dır. Ticareti biz şekillendirmeli, alışveriş merkezlerimiz de bizi yansıtıyor olmalıdır. Böyle olmayan alışveriş ortamına ancak zarureten (mecburî olarak) girebiliriz, vakit geçirmek veya çocuğu gezdirmek için değil.

Allah Teâlâ, Nur suresinde bir kural koymaktadır ki bugün içinde olduğumuz avm kültürünü ilgilendiren bir kanundur. Rabbimiz ticaretin adamca yapılmasını istemekte, vitrin önünde seyrettiği mallardan dolayı salyası akan mümin istememektedir. Şahsiyet kaybettiren, aile huzurunun yerini alan, çocuklarımızı zaptedemeyeceğimize inandığımız için gittiğimiz alışverişini değil adamca yapılan ticareti helal etmiştir Rabbimiz.

رَجَالٌ لَا تُلْهِيمُهُمْ تِجَارَةً وَلَا بَيْعًا عَنِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ

“Onlar ne ticaret ne alışverişin kendilerini Allah'ı zikretmekten, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı adamlardır. Onlar kalplerin ve gözlerin yerinden fırlayacağı günden korkarlar.” (Nur suresi, 37. ayet)

Avm'lerde bu dört husus sağlandığında alışveriş yüzde yüz helaldir.

-Allah'ı zikir, elinde tespihle alışveriş merkezinde dolaşmak değil, helal olmayan bir şey görüldüğünde Allah'ı hatırlayıp ona yanaşmamaktır. Tüccar bir şey satacağı esnada tam ağzından yalan çıkacakken Allah'ın haramını hatırlıyor ve vazgeçiyorsa Allah'ı hatırlamıştır. Zira zikir Allah'ı hatırlamaktır.

-Alışverişteyiz diye öğle namazı kaçırmıyor, akşam namazını tehlikeye atmıyoruz. Akşam namazı kaçırmaktansa alacağımızı altı ay almamayı yeğleyecek samimiyeti taşıyoruz.

-Zekâtı verilmemiş mal satmamak, yılı dolmuş malı müşteriye sunmamak ve müşterinin de böyle bir parayı cebinde tutmaması gerekir.

-Mahşer günü olan “kalplerin ve gözlerin yerinden fırlayacağı gün” hep hatırında olmalıdır. Ortam kıyamet gününü hatırlamaktan fersah fersah uzak olmamalıdır.

Bu dört maddenin geçerli olduğu yerde bereket olur. Bunların yerine gelmediği ticaret merkezlerinde ‘helal alışveriş’ etmiş olabiliriz belki ama şeytanın nüfuz edeceği boşluklar tıkanmış olmaz.

Müminler olarak bugünkü avm kültürünün içinde erimemek için dikkatli bir hayat yaşamak, hayatımızda uygulanacak hassasiyetlere riayet etmek mecburiyetindeyiz. Bahsettiğimiz, avm kültürünün kalkması değil bizi eritmesine karşı olmaktır. Aksi takdirde camide başka avm'de başka bir hayat yaşarsınız ki bu bir nevi çift kiblelilik, çürümedir ve ümmetimizin geleceği açısından büyük zarardır.

1- Tüketen toplum çarkında eriyip gitmemek ilk dikkatimiz olmalıdır. ‘Tüketen toplum’ olmak bir hastalık çeşididir. Batılı zengin olmak için bir şeyler satmak, bunun için de reklamı geliştirmek zorundaydı ki bu da yalanı meslek hâline getirmiştir. Pazarlamanın hileyle yapıldığı zaman daha çok kazanç getirdiğini öğreten bir fakültesi de var bunun ve yapılan işleri kanunla kılıflandırıyor.

Müminler tüketmek için yaşamıyor, yaşamak için tüketiyor olmalıdırlar. Batı ve rakibi Çin ise tüketmeyi tanrı hâline getirmiş, tüketmiyorsa yaşamının manasız olacağına kalpten inanmıştır. Batılı zihniyet misafirin önüne iki çeşit peynir koyarken onun gözünde bir beklentisi olduğu için böyle yapar ama mümin zihniyeti bundan farklıdır, misafirine daha çok ikram ederek fazla sevap kazanma niyeti taşır.

Biri tükettiğini zannederek tüketilir, diğeri yaşamak için tüketir.

Günümüzde alışveriş merkezi, en ucuz ve adi şeyin bile insanları ikna eden bir kılıfla sunularak tüketilmesi anlamına gelmektedir. Bakkalda yedi lira olan şeyi avm'de on dokuz liraya alıp “ama bu avm'den” bahanesiyle de kendini susturmak insanın yanılığısı hâline gelmiştir. Toplum bazında bu hastalık yayılmış, ayağını sıkıyor olsa bile markası iyi bir ayakkabı giyilebilir olmuş, marka giyiyor olmanın avuntusu haricinde hiçbir şey ele geçmemiştir.

Bu kültür sürekli ticarî reklam, bu da gereğinden fazla satın alma, bu da ayağından kısa yorgan kullanma ve bankaya mahkûmiyet sonuçlarını doğurur. Maaşına göre bir mağazaya girmeyip bakkala ‘tenezzül’ etmeyen, öbür gün de bankaya girecektir. Bu da alışveriş merkezlerinde dükkân sayısı kadar banka da bulunması anlamına gelir. Bankaya girmek sonuçta faizli işlerin kapısını aralar ve bu da Allah'la savaşımdır. Faiz devreye girdiği an Allah'ın rahmeti ve bereketi kesilir.

2- Alışveriş kültürüyle beraber kadın-erkek ilişkilerinde bir laubalilik oluşmuştur. İnsanlar daha iyi tüketsinler diye ticaret ve reklam için kadın kullanılmaktadır. Kadının evdeki ihtiyacı abartma kabiliyeti daha fazladır. Tıpkı iftara yarım saat kala çarşıya çıkan birinin aslında yarım ekmek yiyecek olsa bile birkaç ekmek alması gibi. Alışveriş merkezine özellikle kadınların çekilmesi, kadındaki bu durum nedeniyledir. Çocuğuna bez almak için giden bir kadın, yedeğiyle beraber o bezi alabiliyor. Bir alması gereken peçetenin diğer renklerinden de alıyor.

Kadının ticaret yapmasının haram olması mümkün değildir. Allah, Peygamberi ve onların sözlerini bize aktaran Ebu Hanife, “kadın ticaret yapamaz” diye bir şey dememişlerdir. Kadın da mağaza açar, alışveriş yapar. Ama günümüzdeki hainliğin yürütücüleri, kadınları sömürmek için alışveriş merkezlerine çekmektedirler. Normalde bir deterjan, bir de çamaşır suyu lazımken ve erkek gitse bunları alıp işi bitirecekken, avm’ye kadın çekildiği zaman yumuşatıcı, gevşetici, sıkıcı, parfümcü... ne varsa aldırılabilir.

Bu bir sömürüdür. Kâfirlerin Siyonizm’den önceki silahları ticarettir. Doğu Türkistan’ı yiyip bitirmeden önce yüreğimizi ve irademizi yiyip bitirmişlerdir. Evin banyo dolabını açtığınızda kırk çeşit temizleyici görmeniz bundan dolayıdır. Mini bir market kuracak kadar malzeme olur mu evin dolabında! Sonra cilt kanserinden ciğer hastalıklarına kadar türlü rahatsızlık nereden çıktı diye bir de merak mı edeceğiz? Dere kenarında tokmakla döverek çamaşır yıkayan kadınlar da tertemiz geziyorlardı?

Reklamlar düzenimizi bozmakta, ailemize zarar vermekte ve çoluk çocuğumuzun geleceğini kemirmektedir. Kadınların ticaretle uğraşmalarında hiçbir sakınca olmadığını tekrar vurgulamakla beraber ticarete kadının yok edilip kaybolmasında insanlık adına büyük sakıncalar bulunduğunu bilmeliyiz. Kaç yüz erkek bir kadın eder ki insan neslinin devamı açısından? Kadın gitti mi aile de dağılır din de gider ahlak da kaybolur. Müslüman erkek, “sen zahmet etme hanım, bana listeyi ver” deyip alışverişi üstlenebilmelidir. Üstelik yeri geldiğinde yorucu olabilen bir şeyden bahsediyoruz ticaret derken.

Ama kafa sömürülmeye hazır olur, “evde dırdır çekeceğime gidelim avm’ye de orada kaynayalım” mantığı yerleşirse buna çare yoktur.

3- İsraf belası alışveriş merkezlerinde karşımıza çıkmaktadır ve israf sadece beğenmediğimiz peyniri çöpe atmaktan ibaret değildir. Bu en kızıl gâvurlarda bile beğenilmeyen bir davranıştır. Müslüman, israf denen mefhumu daha derinlikli ve basiretli bir bakışla görür. Görmenin bile bir israfı vardır. Peynir reyonunda elli çeşit peynir arasından bir taneyi beğenmeye alışmış bir çift göz sofrada hangi yemeği beğenir bir daha?

Bu aynı zamanda, dünyada gıda bolluğu yaşanmaktayken vitamin hapları almaya mecbur insanların belasının kaynağı durumunda değil midir? Marketteki o cümbüşü gören bir zihin bir daha kanaat etmeyi nasıl bilecek? Markete ihtiyaç gidermeye değil sömürülmeye gidilirse elbette netice bu olacaktır. Makarnaya katmak için kaşar almaya gitmek başka, “şöyle bi’ görelim neler var” diye gitmek başkadır; insan hiç ihtiyacının ne olduğunu markette keşfeder mi?

İnsan elinde liste olmadan avm’ye girmemeli, ihtiyacı belirmeden alışveriş merkezine uğramamalıdır. Bunun aksi frensiz bir arabada son gaz gitmeye benzer, o bir daha anca kasada fren yapar. Kasa da bankaya, banka ise cehenneme havale eder. “Ayağını yorganına göre uzatmak” ne güzel bir tabir, insan şimdi ne yorganı-yatağı, odasından dışarı çıkarıyor ayağını.

Çocuklarımız bunun için nimet beğenmez olmuş, dedelerimizi kılıç gibi ayakta tutan gıdalara burun kıvrarak felaketimize dönüşmüştür. Bir şeyin gerekli olup olmadığı sorusu, güzel olup beğenildiği bahanesinin gölgesinde kalmıştır.

4- Geldiğimiz israf seviyesinde ana piyasayı elinde tutan sermaye sahiplerinin muslukla oynar gibi fiyatları hareketlendirmeleri bir hakikat olarak önümüzdedir. Tarladan zararla kaldırılan bir ürün, iki kilometre ötedeki markette adeta altın tartılarak satılabiliyor. Bu cüretin kaynağı da elbette markası üzerine basıldığı zaman müşterinin kesinlikle onu alacağına güvenmekten geliyor. Tüketmeye mahkûm olduğuna inanan birini tuzağa çekmek hiç de zor olmuyor.

5- Reklam dünyası en kazançlı alana dönüşmüş, ölüyü güzel göstermenin bile mubah olduğu bu mecra, malın gerçek kıymetini insandan uzaklaştırmaya odaklanmıştır. İnsan bazı malları alınca adeta daha uzun yaşayabileceği türünden derin bir yanılgıya kapılmıştır. Gerekli/gereksiz her şeyi satın alma ihtiyacı hissettirmesi bakımından da reklamın payından söz edilebilir.

Her evin önünde ayakkabı dükkânıymış gibi sıra sıra ayakkabılar bulunması kendimizi inandırdığımız bahaneler sonucunda yapılmış israflardır. Bir ayakkabının altını perçinleyip senelerce giyen insanlardan aynı ayakkabısını iki sene üst üste giymeyen insanlara dönüştük; bunun neresinde hayır var?

Peygamber aleyhissalatu vesselam Efendimiz, “yamalamadıkça bir elbiseyi atmayın” buyuruyor. Biz elbiseleri nerdeyse ütüsü bozulunca atıyoruz! Hem bir yaz giyilmiş elbiseyi diğer yaz da giyerse arkadaşları ne der! Bundan on sene sonra lise çağının tamamını aynı ayakkabıyla geçiren çocuk kalacak mı merak ediyorum. Ve bu manzara yalnızca bizim gibi varlıklı ülkelerde görülüyor, Afrika da böyle ve devletler bundan rahatsız değil, reklam olup tüketim arttıkça vergi alıyor.

Bu işten yalnızca Kur’an’ı okumayanlar razı, Allah razı değildir. Mevcut bolluğun hayra alamet olmadığını da Müslümanlar anlıyor.

Vakit harcadığımız, namaz kaçırdığımız, kadın-erkek mahremiyetine dikkat edilmeyen, kötü arkadaş edinme ihtimali bulunan, aile huzurumuzu zedeleyen ve hayatı tüketimden ibaret hâle getiren yerler ise alışveriş merkezleri zararımızdır. Dikkat edeceğiz ki harcadığımız şeyin adı ömürdür. Mümin, ömrünün dakikalarını hesap ederek yaşar.

Ticarette her yalan, çalınan bir şeydir. Tüccarın ağzından bir tane yalan çıksa o günkü işinde Allah onunla beraber değildir. Tüccar yalan konuşamaz, sözünde durmak zorundadır. Tüccarın sözü noter sözü ayarında olduğu zaman İslam devlet olmuş, hayat olmuş demektir; ama tüccar denince sahtekâr ve yalancı biri akla geliyorsa İslam’ın camileri boş duruyordur.

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah’a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.